

Meer dan taal alleen: van ervaren naar zintuigenverhalen

Door Rita Gerkema-Nijhof

Vertellen over wat je meemaakt en hoe dat was; heel gewoon en tegelijk bijzonder en soms ingewikkeld. Over je ervaringen kunnen praten is heel belangrijk in de sociale en communicatieve ontwikkeling. Dat vraagt vaardigheden in contact maken, delen van emoties, praten buiten het hier-en-nu en gebeurtenissen aan elkaar koppelen. Bij kinderen met een achterstand of uitdaging in taal of communicatie gaat dat niet vanzelf. Juist het vertellen over de leuke, spannende en moeilijke ervaringen is dan ingewikkeld. Dit kan ertoe leiden dat kinderen en hun omgeving dit (onbewust) gaan ontwijken en er zo een nog grotere achterstand kan ontstaan^{1, 2}. Zintuigenverhalen gebruiken niet alleen taal, maar spreken alle zintuigen aan.

CONTACT MAKEN OVER ERVARINGEN

Jip* kan bijvoorbeeld wel aangeven wat hij op brood wil, maar iets vertellen over het kopen van dat beleg in de winkel kan hij niet. Daardoor blijven de gesprekjes met Jip vaak beperkt tot het hier-en-nu; wat wil je op brood, wat wil je doen? Een kind met problemen in de taal en communicatie heeft extra ondersteuning nodig om over dit soort ervaringen te communiceren en om verhalen te leren vertellen en begrijpen. De methodiek 'Zintuigenverhalen' kan hier een speels hulpmiddel in zijn.

ZINTUIGENVERHALEN

Met een zintuigenverhaal maak je met behulp van concrete materialen en eigen foto's/afbeeldingen een verhaal op

maat. Met dit verhaal, dat dus precies gaat over dat wat het kind heeft meegemaakt of nog gaat meemaken, kun je contact en communicatie stimuleren. Ook kun je zo mooie voorleesmomenten creëren.

ONDERZOEK

Uit onderzoek is gebleken dat het voorlezen van een zintuigenverhaal aan een kind met ernstige communicatieproblematiek ervoor zorgt dat het kind actiever communiceert en meer betrokken is door de toegevoegde voorwerpen. In dit onderzoek waren dat kinderen met doofheid/slechthorendheid en bijkomende beperkingen³. Ook is gebleken dat er tijdens het voorlezen van de zintuigenverhalen sprake is van gedeeld plezier en gedeelde aandacht; belang-

rijke voorwaarden voor communicatie. Als de voorlezer gecoacht wordt met video-analyse zien we ook dat de gedeelde aandacht en het gedeelde plezier nog toe kunnen nemen.

HOE KUN JE ZINTUIGENVERHALEN INZETTEN?

Allereerst is een zintuigenverhaal een vorm van voorlezen/verhalen vertellen die vaak plezier en contact uitlokt. Het is een manier om mooie contactmomenten te creëren. Daarnaast kun je zintuigenverhalen met een aantal doelen inzetten:

- Met een zintuigenverhaal kun je een kind helpen om te communiceren over bepaalde ervaringen die spannend of juist leuk zijn.
- Een zintuigenverhaal op maat kan

een opstapje zijn naar het samen lezen van een gewoon boek. Doordat je een zintuigenverhaal op maat kan maken en door de toegevoegde voorwerpen, kun je de aandacht vangen die bij een gewoon voorleesboek nog moeilijk ontstaat.

- Een zintuigenverhaal voor de groep kan de verschillende woorden en begrippen uit een thema omvatten die daardoor op een leuke manier herhaaldelijk terug komen én met zintuiglijke ervaringen extra dichtbij komen.
- In een zintuigenverhaal kun je leer- of behandeldoelen verwerken, bijvoorbeeld bepaalde communicatieve functies of klanken oefenen.

ZINTUIGENVERHALEN IN DE PRAKTIJK

Samen zintuigenverhalen voorbereiden, maken en beleven, hoe doe je dat? We geven drie voorbeelden.

1. EFTELING

Stel je voor, je gaat een dagje naar de Efteling. Natuurlijk maak je tijdens je bezoek aan de Efteling foto's. Maar als je van plan bent om er een zintuigenverhaal van te maken neem je (als dat kan) ook wat zintuiglijke herinneringen

mee. Denk aan: een zakje poedersuiker bij de pannenkoek of poffertjes, een souvenir met licht, geluid, trilling of geur uit het winkeltje. En je let ook even extra op welke zintuiglijke ervaringen jullie samen meemaken, zoals: nat worden bij de Vliegende Hollander of de Piraña, de wind in je haren bij Max en Moritz, het muziekje bij Symbolica of Droomvlucht enzovoorts. Bij thuiskomst maak je van de foto's van de Efteling een 'eigen' boekje met op elke bladzijde een foto van iets wat jullie meemaakten en twee voorleesregels over die ervaring. Ook bedenk je welke zintuiglijke prikkel bij die bladzijde past. Het muziekje kun je op je telefoon of een praatknop zetten, het water wordt een plantenspuit en de wind een ventilator of föhn. Zo doe je dat bij ongeveer 6-8 pagina's. Nu heb je jullie eigen voorleesboekje met afbeeldingen die het kind begrijpt en zintuiglijke prikkels die de herinnering weer levend maken. Als je dit verhaal voorleest kun je samen contact maken over de ervaring in de Efteling toen, maar ook over de ervaring in het hier en nu; elkaar nat spetteren, proeven van de poedersuiker en de lampjes snel of langzaam laten knippen. Scan de QR code^A voor een voorbeeld-zintuigenverhaal van de Efteling.

2. NAAR HET PARK OF BOS

Een ander voorbeeld is een verhaal over buiten spelen in het park. Ook hierbij maak je foto's van datgene wat het kind doet en let je extra op de zintuiglijke ervaringen die er in en om het park zijn. Bijvoorbeeld de paraplu waar de regen op tikt, het natte zand in de zandbak, de vogel die een veer verliest, bladeren die vallen en een torretje wat over een tak kruipt. Van deze ervaringen kun je ook een verhaal maken. Door het samen kijken naar de foto's, daarover praten en de zintuiglijke ervaringen kun je het kind stimuleren taal te geven aan deze dagelijkse gebeurtenissen. En de meeste kinderen vinden juist de zintuiglijke ervaringen heel erg leuk om samen te ontdekken, vorm te geven en uit te bouwen.

3. SAMEN KOKEN OF BAKKEN

Het derde voorbeeld is samen thuis een activiteit doen, bijvoorbeeld samen koken of koekjes bakken. Je kunt zelf foto's maken of op internet zoeken van de verschillende ingrediënten, het roeren, de pan waar water in gaat enzovoorts. En het wordt nog leuker als er

iets verrassends gebeurt, bijvoorbeeld een nep-ei dat kan stuiteren, of een pan als hoed opzetten, of kiekeboe met het schort. Dit wordt dan ook onderdeel van het verhaal.

EEN EIGEN ZINTUIGEN-VERHAAL MAKEN

Een zintuigenverhaal is een kort verhaal; 6-8 pagina's, langer hoeft niet en is voor de aandachtsspanne ook niet wenselijk. Op elke pagina zet je 1 of 2 korte voorleesregels en zet je een afbeelding. Kies afbeeldingen die voor dit kind aanspreken; niet elk kind begrijpt de foto's waar hij of zij zelf op staat. Vaak kan het de herkenbaarheid vergroten als de foto's vanuit het kind genomen worden, dus de hoogte waarop het kind kijkt en naar de details die voor het kind belangrijk zijn. Ook kun je ervoor kiezen om het boek vorm te geven met ondersteunde communicatie (OC- QR code^B waar het kind bekend mee is; bijvoorbeeld naast of in plaats van de foto voeg je een pictogram of symbool van dat begrip toe. Je stopt de uitgeprinte bladzijden in een map en doet de zintuiglijke prikkels in een box. Je bent nu klaar om voor te lezen!

JULLIE ZINTUIGENVERHAAL VOORLEZEN

Bij het voorlezen van een zintuigenverhaal lees je eerst de twee regels en bekijk je samen de afbeelding. Daarna pak je de zintuiglijke prikkel en laat je daarmee de ervaring herbeleven én maak je samen nieuwe ervaringen. Het kind hoeft het verhaal niet te begrijpen; het samen plezier en contact maken is het doel!

Als er sprake is van een achterstand in de taal kan het helpen om bij het voorlezen extra ondersteunde communicatiemiddelen^B te gebruiken, zoals gebaren, pictogrammen, spraakknoppen of een communicatiekaart.

OVER DE AUTEUR

G.M. Gerkema-Nijhof MSc.

Rita werkt als onderzoeker en behandelcoördinator bij Koninklijke Kentalis. Zij is gespecialiseerd in de communicatie van kinderen en volwassenen met complexe communicatieproblematiek, een ontwikkelingsachterstand en (meervoudige) zintuiglijke beperkingen. Momenteel doet zij promotieonderzoek naar zintuigenverhalen aan de Rijksuniversiteit Groningen.

r.nijhof@kentalis.nl

of zintuigenverhalen@kentalis.nl.

OVER ZINTUIGENVERHALEN

Zintuigenverhalen zijn ontwikkeld binnen Kentalis voor personen met complexe communicatieproblematiek en worden steeds meer ingezet bij een brede doelgroep binnen zorg en onderwijs, variërend van jonge kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS), meertaligheid, autisme, een ontwikkelingsachterstand, of zintuiglijke beperkingen, tot aan volwassenen met aangeboren doofblindheid of ernstige meervoudige beperkingen. Een zintuigenverhaal is eenvoudig op maat te maken, maar ook de (meer standaard) voorbeeldverhalen worden veel ingezet. De interventie Zintuigenverhalen is door Vilans erkend als 'goed onderbouwd met eerste aanwijzingen voor effectiviteit'⁴ (QR Code^C).

Momenteel worden binnen het Deelkracht-project 'Beleef zintuigenverhalen mee!' (QR Code^D) extra materialen ontwikkeld om voorlezers van zintuigenverhalen te ondersteunen in de praktijk.

Wil je meer weten over zintuigenverhalen? Verschillende voorbeeldverhalen downloaden? Of voorbeeldfilmpjes zien? Hieronder vind je enkele QR codes naar handige bronnen.

VOETNOTEN EN INSPIRATIE

A.
Zintuigenverhaal
Efteling

B.
Meer weten over
Ondersteunde
Communicatie?

C.
Interventie zintuigenverhalen
(Vilans, 2019)

D.
Beleef zintuigenverhalen mee

REFERENTIES

1. Van Balkom, H. (2018). Kinderen leren initiatieven nemen in communicatie; toegang tot communicatie, taal en geletterdheid voor kinderen met meervoudige beperkingen. Acco Uitgeverij, 9789492398192
2. Grove, N. (2012). Story, Agency, and Meaning Making: Narrative Models and the Social Inclusion of People With Severe and Profound Intellectual Disabilities. *Journal of Religion, Disability & Health*, 16(4), 334-351.
3. Gerkema-Nijhof, R., Damen, S., Wolters-Leermakers, N., Minnaert, A.E.M.G., & Janssen, H.J.M. (2023). *Share a story – joint attention and shared enjoyment in sensory enhanced interactive storytelling for people with hearing impairment and multiple disabilities*. Published online: Share a story I ZonMw Projects
4. Vilans (2019). *Interventie Zintuigenverhalen*. www.databankinterventies.nl/interventies/interventie-zintuigenverhalen